

<https://doi.org/10.31516/2410-5333.067.14>¹

УДК 023.5.088.6:378.091.2(477.54-25):069[(091)*192](045)

Н. В. Бабкова

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри музейно-туристичної діяльності, Харківська державна академія культури, м. Харків, Україна
akademixdak@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0347-0633>

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРОФІЛЮ НА БАЗІ ХАРКІВСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПОЛІТИЧНОЇ ОСВІТИ: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МУЗЕЄФІКАЦІЇ

Стаття присвячена підготовці бібліотечних фахівців на базі Харківського інституту політичної освіти — одного з попередників Харківської державної академії культури. Зроблена спроба реконструювати процес теоретичної та практичної підготовки майбутніх бібліотекарів вищої кваліфікації, склад науково-педагогічних працівників, що забезпечували освітній процес, перелік баз практик і список студентів — випускників 1930 р. Доведено, що поглиблення спеціалізованої фахової підготовки сприяло формуванню бібліотекарів як інтелектуальної еліти радянського суспільства кінця 20-х — початку 30-х рр. XX ст. Доведено, що відсутність комплексних архівних джерел ускладнює процес дослідження функціонування бібліотечного відділення Харківського інституту політичної освіти, його музеєфікації. Проте досвід попередників та можливості сучасного інформаційного суспільства забезпечили початок формування цифрової музейної колекції як основи збереження історичної пам'яті про діяльність Харківського інституту політичної освіти в 1929–1930 рр.

Ключові слова: *Харківська державна академія культури, вища бібліотечна освіта, історія, музеєфікація історичної пам'яті.*

N. Babkova

Candidate of Historical Sciences, senior lecturer at the Department of Museum and Tourism Activities, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine

TRAINING OF LIBRARY SPECIALISTS ON THE BASIS OF THE KHARKIV INSTITUTE OF POLITICAL EDUCATION: HISTORY, RESEARCH AND MUSEUMIFICATION PROBLEMS

The purpose of the research is to reconstruct the process of training library specialists on the basis of Kharkiv Institute of Political Education, to identify the main problems of research and museumification.

The methodology. Methods of research that allow to solve the tasks and achieve the goal were historical approach, chronology, analysis and processing of archival documents, reconstruction, generalization and systematization.

The results. For the first time in scientific literature, an attempt was made to restore the specifics of the educational process at the library department of Kharkiv Institute of Political Education. The list of disciplines of special training in the library science field, the process of practical consolidation of the obtained theoretical knowledge have been reconstructed.

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

The scientific novelty. The separation of the Faculty of Political Education of Kharkiv Institute of Public Education into a separate institution of higher education contributed to the improvement of the quality of training of students of the library department. Unlike the faculty, the institute taught specialized library disciplines from the first year. Theoretical knowledge of library construction, library technology, bibliography, methods of working with readers, book distribution, and methods of teaching library disciplines were consolidated during practical work that took place in the 2nd to 4th years of study. Graduates of the library department of Kharkiv Institute of Political Education in 1930 became the core of the intellectual elite of the then Soviet Ukraine.

The practical significance. The practical significance of this article is to resume the process of training library profile specialists in Kharkiv in the late 1920's — in the early 1930's. The analysis of the theoretical and practical component of student training contributed to the understanding of the development of the main directions of library education. In the future, this will help restore the history of library education in higher education institutions, which were the predecessors of Kharkiv State Academy of Culture, create museum exhibitions dedicated to the training of library specialists.

Keywords: *Kharkiv State Academy of Culture, library education, museum, historical memory.*

Актуальність теми дослідження. Підготовка до святкування 100-річчя запровадження вищої бібліотечної освіти в Україні спонукає до нових наукових досліджень у цій царині. Вивчення різних етапів підготовки фахівців бібліотечної галузі сприяє розумінню трансформації бібліотечних установ від центрів радянської політичної пропаганди до осередків інформаційної безпеки, цифровізації та інноваційного розвитку суспільства.

Реконструкція особливостей організації освітнього процесу на бібліотечному відділенні Харківського інституту політичної освіти формує потребу в збереженні історичної пам'яті про заклад вищої освіти — один із попередників Харківської державної академії культури, викладачів та студентів, що стали інтелектуальною елітою 1930-х рр. Пам'ять про деяких із них і досі живе завдяки зусиллям їхніх нащадків — сучасних істориків бібліотечної галузі.

Постановка проблеми. Функціонування Харківського інституту політичної освіти має доволі багато лакун як в історичному, так і у вузькопрофільному контексті. Короткотривалий період існування цього закладу вищої освіти, відсутність архівних джерел про нього не сприяли ґрунтовному вивченню особливостей організації навчання майбутніх бібліотекарів вищої кваліфікації. Однак нові можливості цифрових архівів сприяли започаткуванню процесу відновлення навчальних планів, даних про викладацький склад, встановлення фактів впливу політичної ідеології на формування майбутніх спеціалістів бібліотечної галузі в 1929–1930 рр. Розуміння цих факторів важливе для реконструкції одного з початкових етапів історичного розвитку Харківської державної академії культури, вищої бібліотечної освіти України в цілому та визначення ролі бібліотеки в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з недовготривалим існуванням Харківського інституту політичної освіти питання підготовки на його базі бібліотекарів вищої категорії не отримало спеціалізованого дослідження. Окремі

моменти процесу теоретичного навчання та практичної підготовки відображені в наукових статтях Н. Я. Фрідьєвої (1929, 1930), О. А. Майбороди (1929, 1930), О. І. Євсєєва (1957) та ін. Сучасні дослідники подають лише загальну інформацію про існування закладу вищої освіти, не концентруючи увагу на діяльності бібліотечного відділення та специфіці підготовки фахівців бібліотечної галузі на його базі.

Мета статті — на основі доступних архівних матеріалів та наукових джерел реконструювати особливості підготовки фахівців бібліотечного профілю на базі Харківського інституту політичної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. 10 вересня 1929 р. факультет політичної освіти Харківського інституту народної освіти імені О. Потебні рішенням українського радянського уряду було офіційно реорганізовано в окремий заклад вищої освіти — Харківський інститут політичної освіти (далі ХІПО). Але, на початковому етапі свого існування, новостворений заклад не поривав зв'язків зі своєю *alma mater*. До затвердження нового бюджету, що відбувалося щороку 1 жовтня, обидва ЗВО мали спільний бюджет, з якого ХІНО оплачувало Робітничому університету оренду приміщення за адресою: вул. К. Лібкнехта, 40 (сучасна вул. Сумська), забезпечувало набір на 1929/30 н. р. нових 150 абітурієнтів (Про контингент набору до ВУЗ'ів на 1929–30 р., с. 3).

За умовами вступу на 1929/30 н. р. на факультет політоосвіти, а по факту уже до окремого інституту, мали право подавати заявки лише особи з відрадженнями від окружних управлінь політичної освіти, членством у КП(б)У, віком від 20 до 35 р., стажем роботи в політосвітній роботі від 1 року. Усі вступники обов'язково повинні були володіти українською мовою, незалежно від освіти, скласти вступні іспити за програмою, установленною для вступників до інститутів Народного комісаріату освіти України. Для командированих із національних районів та національних республік надавалася можливість відстрочки на ½ року, після закінчення якої, у разі нескладання іспиту на володіння українською мовою, їх офіційно відраховували. Усі студенти забезпечувалися гуртожитками, студентською стипендією та навчальною літературою. Випускники бібліотечного відділу отримували кваліфікацію організаторів бібліотечної роботи та кваліфікованих бібліотекарів (Правила прийому до факультету політосвіти Харківського інституту народної освіти на 1929/30 уч. р.).

Перед початком вступної кампанії всі кандидати, які вступали до ХІПО, після відбору й затвердження окружними управліннями політосвіти, надсилали власноруч заповнені анкети на адресу інституту. За попереднім розподілом місць на 1929/30 н. р., на бібліотечний відділ інституту передбачалося набрати 75 абітурієнтів із 40 округів України, Молдовської республіки та Воронізької губернії (Розкладка місць до факультету політосвіти ХІНО на 1929/30 рік). Реальна ж цифра новонабраних на 1 курс здобувачів освіти не перевищувала 60 осіб (Соловей, 1930, с. 5).

Новостворений Інститут політичної освіти очолив колишній декан факультету політичної освіти ХІНО І. П. Соловей, який ґрунтовно підійшов

до підбору науково-педагогічних кадрів, що забезпечували навчальний процес у ЗВО (Рис. 1).

Рис. 1. Іван Прокопович Соловей (1898–1937) — директор Харківського інституту політичної освіти.

Підготовку із соціально-економічних та гуманітарних дисциплін забезпечували як діючі, так і колишні викладачі ХІНО: М. М. Пакуль, О. Я. Киктів викладали «Історію Заходу», Н. І. Мірза-Авакянс, О. О. Городецька — «Історію України», К. М. Герман, Д. Б. Альперович — «Історію Росії», І. П. Соловей — «Історію ВКП(б)», М. С. Волобуїв, Н. О. Шкляр — «Політичну економіку», О. Ф. Левицький, П. І. Сольонов, М. В. П'ятигорський — «Економічну географію», С. Ю. Семковський, Н. В. Білярчик, П. С. Загорський — «Діалектичний матеріалізм», О. Г. Розенберг, З. С. Єфімова — «Літературу», В. І. Чучмарьов, В. С. Васильєв — «Історичний атеїзм», В. Є. Фаворський та Й. П. Станцель — «Історію релігії» (Відомості про катедри соцек. дисциплін ХІКО, арк. 20).

Профільне навчання в бібліотечній галузі проводили колишні викладачі факультету політичної освіти ХІНО — Н. Я. Фрідьєва, Д. Н. Ігудесман, М. О. Габель (Бабкова, 2024, с. 131). Однак навчальний план циклу спеціальної підготовки зазнав значних змін, адже інститут взяв курс на поглиблення підготовки бібліотечних фахівців, і готував не лише організаторів-методистів, але й планував підготовку викладачів бібліотечних дисциплін у технікумах політичної освіти, партійних школах, бібліотечних відділах педагогічних технікумів.

На 1 курсі викладався курс «Бібліотечне будівництво» (організаційні питання бібліотечної справи) — 64 год. на рік.

На 2 курсі — «Бібліотечна техніка» — 128 год. на рік. та «Бібліографія» (теоретична і прикладна) — 104 год. на рік.

На 3 курсі — «Бібліографія» (теоретична і прикладна) — 104 год. на рік та «Методи роботи з читачем» — 130 год. на рік.

На 4 курсі — «Методи роботи з читачем» — 130 год. на рік, «Книгорозповсюдження» — 84 год. на рік та «Методика викладання бібліотечних дисциплін» — 72 год. на рік (Фридьєва, 1930, с. 44).

Курс «Бібліотечне будівництво» мав за мету ознайомити студентів із принципами організації бібліотечної роботи в Україні, з основами бібліотечної політики. В центрі уваги була єдина бібліотечна мережа і планування бібліотечної роботи в тогочасних умовах соціально-економічного розвитку держави. Паралельно надавалася інформація про особливості організації бібліотечної роботи за межами СРСР.

Зазначений предмет одночасно був і вступом до бібліотечної роботи, під час якого обговорювалося поняття «бібліотека», її завдання, роль і місце в системі освіти; типи бібліотек, зміст та організація роботи кожного з них. Теоретичний матеріал підкріплювався практичними роботами й екскурсійним відвідуванням бібліотек.

Навчальна дисципліна «Бібліографія» поділялася на три основних розділи: 1) Поняття бібліографії, її об'єкт та методологія. Організація та техніка бібліографічної справи в Україні та СРСР; 2) Бібліотечне вивчення книги. Анування та рецензування; 3) Комплектування (принципи комплектування і практика підбору різноманітних бібліотек).

Предмет «Методи роботи з читачем» охоплював розділи: 1) вивчення читача; 2) пропаганда книги і політична та просвітницька робота бібліотек (вся масова робота бібліотечних установ); 3) робота з окремими групами читачів: серед робітників та селян, молоді, жінок і т.п.

Цей курс був головним у навчальному плані бібліотечного відділу інституту й базувався на отриманих раніше студентами знаннях як у галузі організації бібліотечної справи, так і у сфері бібліографії (вивчення книги).

Дисципліна «Бібліотечна техніка» містила питання, пов'язані з організацією бібліотечного приміщення і його обладнання. Додатково викладався курс «Книгорозповсюдження»: організація, методи роботи, техніка книжкової торгівлі та робота колекторів.

Курс бібліотечної техніки засвоювався здобувачами освіти лабораторним методом. Вступна лекція давала основні установки для опанування теми: сама тема опрацьовувалася в кабінеті, лабораторії чи бібліотеці шляхом виконання ряду завдань із класифікації, шифровки, каталогізації, рубрикації книги. Курс надавав студентам перспективні практичні навички.

Усі інші дисципліни викладалися лабораторно-лекційним методом, за яким лекції посідали мінімальне місце в опрацюванні курсу. Їхнє завдання полягало в наданні основної інформації про конкретну тему, спрямуванні векторів самостійного опрацювання зазначеного в завданні матеріалу, віднайденні й оприлюдненні тієї інформації, яка ще не відображена в навчальній або допоміжній літературі (Фридьєва, 1930, с. 45).

Для відпрацювання навичок практичної роботи студентами-бібліотекарями ще в 1927 р. було організовано кабінет бібліотечної роботи, у якому здобувачі освіти користувалися діорамами, макетами, схемами за певними темами.

Крім того, в кабінеті був доступний матеріал про вивчення читача й книги, поліпшення бібліотечної роботи; новинки з теорії та практики бібліотекознавства. Головне завдання кабінету полягало у функціонуванні за принципом навчальної лабораторії, де кожен студент бібліотечного відділення міг би не лише теоретично опрацювати певну тему, а й практично її розробити, перевірити та на випадок нерозуміння якихось моментів — отримати відповідну допомогу від чергового по кабінету або від консультуючого викладача (Майборода, 1929, с. 7–8).

У межах ХІПО здобувачі бібліотечного фаху відточували свої практичні навички і під час бібліотечного походу, що проходив під гаслами «Жодного навчено грамоті, поза бібліотекою» та «Книгу — в масу!». Це була відповідь на офіційну постанову радянського уряду від 30 жовтня 1929 р. «Про поліпшення бібліотечної роботи». У стінах закладу освіти головна мета заходу полягала в збільшенні авторитету бібліотечної роботи серед студентів різних курсів, студентських організацій, науково-педагогічних працівників, членів правління інституту. Крім того похід був спрямований на підвищення популярності бібліотечного відділу та організації його 100% якості роботи (Фрідьева, 1929, с. 20). Однак, за згадкою О. А. Майбороди, широкої підтримки серед студентів-бібліотекарів захід не отримав ні в стінах ХІПО, ні в межах Харківського регіону (Майборода, 1930, с. 33). Причина незацікавленості студентів у бібліотечному поході полягала, по-перше, у невмотивованості здобувачів вищої освіти, а по-друге, у їх перенавантаженні громадською роботою.

Поза стінами ЗВО керівництво інституту одним із головних своїх завдань вважало організацію високоякісної навчальної практики студентів. 23 листопада 1929 р. Управління профосвіти НКО УРСР вирішило для здобувачів 2–4 курсів ввести безперервну виробничу практику протягом усього навчального року (Протокол наради Завідувача Упрофосвіти з заступниками). Відповідно до «Положення про практичні роботи студентів Харківського інституту політичної освіти», серед головних завдань практичної підготовки була допомога студентам всесторонньо ознайомитися з життям політичних установ та організацій; розвинути навички запровадження на практиці здобутих під час навчання теоретичних знань; сформувати в студентів уміння керувати колективом і працювати з ним (Євсєєв, 1957, с. 11).

Практична підготовка студентів ХІПО проводилася як у місті Харкові, так і в сільській місцевості українських округів. За навчальними планами інституту, студенти 1 курсу від проходження практики звільнялися. На 2 курсі для здобувачів освіти організовувалася політосвітня робота на виробництві, на 3 курсі — практична підготовка у сфері клубної підготовки, а на 4 курсі — за фахом, який здобувався студентами.

Під час проходження практики на виробництві головне завдання здобувачів освіти полягало у вивченні культурної роботи як такої й закріпленні основних навичок цієї роботи. Під час практики студенти брали безпосередню

участь у політосвітній роботі обраної установи, виконували як організаційну, так і безпосередньо педагогічно-просвітницьку роботу: читали лекції, виступали з доповідями та ін. Крім того, у межах курсу «Основи політосвіти» та робочих планів установ — баз практик, здобувачі проводили різноманітні дослідження. Майбутні фахівці бібліотечної роботи проходили практику на базі клубних, заводських і фабричних бібліотек, ознайомлювалися зі специфікою організації їх роботи.

Практична підготовка у сфері клубної роботи передбачала вивчення в реальних умовах основних принципів політосвітньої роботи та набуття організаційних і технічних навичок у проведенні різних напрямів клубної діяльності. Протягом навчального року студенти прикріплювалися до 2–3 клубних установ м. Харкова, у яких практично реалізовували обрані під час теоретичних занять теми. Проходження клубної практики зараховувалося лише після успішного захисту студентами звіту та доповіді про пророблену роботу (Положення про практичні роботи студентів Харківського інституту політосвіти, арк. 290–291).

Закріплення теоретичних знань з бібліотечної роботи на практиці проводилося у сфері бібліотечної техніки, вивчення читача та інших профільних дисциплін. Характер студентської роботи в харківських бібліотечних закладах полягав у спостереженні за роботою обраних установ, аналізі специфіки їх функціонування, проведенні здобувачами власної роботи з подальшим розглядом її ефективності для конкретно обраної бібліотеки (Положення про практичні роботи студентів Харківського інституту політосвіти, арк. 292).

Практична підготовка в сільській місцевості поширювалася лише на студентів 2–3 курсів, і за традицією проходила в зимовий період після 1 семестру. Як і міська практика, вишкіл у селі проходив у межах дисциплін «Основи політосвіти», «Клубна робота» та за спеціалізацією.

Студенти 2 курсу брали безпосередню участь у роботі громадських установ визначеного села, всесторонньо вивчали їх виробничі, природні й побутові умови й вплив політосвітньої роботи на ці процеси. У коаліції зі студентами 3 курсу здобувачі вказаного курсу проводили масові політосвітні заходи з метою вивчення їх ефективності в сільській місцевості.

Студенти 3 курсу включалися в роботу політосвітніх установ з метою виконання конкретних завдань відповідно до обраного фаху, вивчали окремі, найбільш пристосовані для місцевих умов, форми політосвітньої роботи (Положення про практичні роботи студентів Харківського інституту політосвіти, арк. 293).

Після закінчення проходження практичної підготовки здобувачі освіти звітували перед керівництвом сільської місцевості про зроблену роботу, звертаючи особливу увагу на виявлені недоліки та шляхи їх подолання. Лише після схвалення звітів місцевими органами влади студенти надсилали увесь пакет документів (щоденники проходження практики, звіти про пророблену роботу й протоколи засідань) до інституту.

Якщо в 1925–1929 рр. студенти факультету політосвіти набували практичних знань у селах Лубенської, Полтавської, Сумської та Харківської округи, то

з вересня 1929 р. — бази практик перемістилися в центральні-південні регіони України. У грудні зазначеного року директор інституту І. П. Соловей особисто налагоджував організацію проведення зимової практичної роботи студентів у Миколаївській та Зінов'ївській (сучасна Одеська та Кіровоградська обл.) округах (Посвідка ректора Солов'я). Саме в цій місцевості в січні 1930 р. студенти 2–3 курсів бібліотечного відділу впроваджували ідеї бібліотечного походу: звертали увагу місцевих органів влади на проблеми бібліотечного будівництва, організовували бібліотечну мережу, заохочували усіх мешканців сільського краю до відвідування бібліотечних закладів. Для місцевого бібліотечного активу здобувачі освіти проводили спеціалізовані курси, семінари, наради; для споживачів бібліотечних послуг — конкурси на кращого читача, книжкові виставки, вечори книги, громадські читання й бесіди (Фридьєва, 1930, с. 49).

Здобувачі освіти останнього, 4 курсу, практичні навички закріплювали в межах округової інструкторсько-інспекторської роботи, що проходила в зимовий період по всіх округах України. Практика відбувалася за дорученням відділів культури Всеукраїнського комітету робітників мистецтва та управління політосвіти НКО, культосвітніх організацій України за завданнями, які розробляв ХІПО за погодженням із відповідними організаціями, за дорученням яких студенти відправлялися на місця. Кожен студент 4 курсу отримував персональне завдання й виконував його під свою відповідальність, звітуючи за пророблену роботу як перед правлінням інституту, так і перед приймаючими організаціями (Положення про практичні роботи студентів Харківського інституту політосвіти, арк. 294).

Майбутні бібліотекарі проходили практику на базі великих бібліотек системи політосвіти, профспілкових бібліотек, бібліотечних колекторів. Крім того, здобувачі відвідували академічні бібліотеки, Книжкову палату УСРР, друкарні та інші організації. Взимку 1930 р. практична робота студентів проявилася в допомозі організації роботи центральних округових бібліотек. Так, здобувачі освіти бібліотечного відділення ХІПО Уманська, Фельдштейн та Гармаш брали участь у впорядкуванні та налагодженні роботи Полтавської центральної наукової бібліотеки (сучасна Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека імені І. П. Котляревського), Афанасьєва — Миколаївської центральної бібліотеки (сучасна Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека), Аксельрод — Мелітопольської центральної округової бібліотеки (нині — Центральна міська бібліотека м. Мелітополь), а Фрізе — Зінов'ївської (сучасна Кіровоградська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського) (Посвідка, видана студентів 4 курсу).

Грунтова теоретична та практична підготовка студентів і головне — нестача в УСРР кваліфікованих спеціалістів бібліотечного профілю призвели до того, що на розподіл 18 випускників-бібліотекарів 1930 р. прийшло понад 100 заявок від різних організацій та установ (Майборода, А., 1930, с. 100–101; Список випускників Бібфаку за час з 1928 по 1935) (Табл. 1).

Список випусників бібліотечного відділу ХІПО 1930 р.

Андрющенко	Колтипіна
Аскельрод	Майборода
Афанасьєва	П'ятигорська
Безпрозвана	Савіч
Бреславська	Уманська
Веремій	Уральцева
Вол	Фельдштейн
Гармаш	Фрізе
Кастеллі	Чертнік

Молоді фахівці займали керівні посади, наприклад М. М. Фельдштейн (Рис. 2) протягом 1934–1941 та 1947–1952 рр. очолював Книжкову палату УРСР, О. А. Майборода — з 1930 по 1968 рр. перебував на науково-педагогічних та адміністративних посадах в Харківському інституті комуністичної освіти, Всеукраїнському інституті комуністичної освіти, Українському бібліотечному інституті, Харківському державному бібліотечному інституті, Харківському державному інституті культури (Рис. 3). Л. Кастеллі з 1934 р. обіймав посаду декана вечірнього бібліотечного факультету ВУІКО в м. Києві.

Дослідження початкового етапу історії підготовки фахівців бібліотечно-го профілю в ХІПО ускладнюється багатьма факторами. По-перше, в архівних установах України відсутні централізовано впорядковані справи з історії Харківського інституту політичної освіти. Це пов'язано із його недовготривалим

Рис. 2. М. М. Фельдштейн — директор Книжкової палати УРСР

Рис. 3. О. А. Майборода — член адміністрації та викладач закладів — попередників ХДАК

існуванням, адже в серпні 1930 р. ЗВО було перейменовано в Харківський інститут комуністичної освіти. Незважаючи на те, що інститут мав власне періодичне видання, засноване ще в березні 1929 р. на базі ХІНО імені О. Потебні, у вітчизняних бібліотечних установах вдалося виявити лише два номери журналу «Політосвітник» (№ 2 за 1929 р. та № 1(3) за 1930 р.) (Журнал ФАКПОЛО, с. 3). Проте навіть у доступних номерах міститься інформація, яка доповнює віднайдені в архівних матеріалах дані щодо підготовки фахівців бібліотечного профілю вищої кваліфікації.

Запровадження працівниками ХДАК проекту «ВІВАТ, АКАДЕМІЄ!: ХДАК у фотографіях, документах та спогадах» сприяло відцифруванню наявних в архіві академії документальних й фотографічних матеріалів, що стануть джерельною базою для майбутньої музейної експозиції з історії академії. Так, у цифрових копіях збережено довідку Л. С. Аскельрода про закінчення в 1930 р. бібліотечного відділення ХІПО, студентський квиток, залікову книжку та диплом про вищу освіту О. А. Майбороди, наукові статті директора І. П. Солов'я та викладача Н. Я. Фрідьєвої. Книжкова Палата України надала особову справу колишнього директора М. М. Фельдштейна. Тому ці матеріали можна використовувати для створення майбутнього музейного проекту та подальших наукових досліджень як у галузі розвитку вищої бібліотечної освіти в Україні, так і попередників ХДАК у 1930-х рр.

Висновок. Реорганізація факультету політичної освіти ХІНО імені О. Потебні в окремий заклад вищої освіти не зупинила підготовку фахівців бібліотечного профілю. Керівництво ХІПО докладало максимум зусиль, щоб підвищити спеціалізовану підготовку здобувачів вищої освіти. Теоретичну підготовку в соціально-економічній та гуманітарній сфері забезпечували найкращі викладачі інституту-засновника, спеціалізована освіта забезпечувалася силами Н. Я. Фрідьєвої, Д. Н. Ігудесман, М. О. Габель. Завдяки їх зусиллям уже з першого курсу відбувалося навчання бібліотечній справі, що на 2 та 3 курсах закріплювалося під час практичної роботи як у межах міста Харкова, так і в сільській місцевості різних округів радянської України. Практика на останньому, 4 курсі, фокусувалася на допомозі в налагодженні роботи центральних наукових та округових бібліотек. Глибока спеціалізована підготовка, отримана на базі ХІПО, сприяла становленню справжніх фахівців бібліотечної справи: М. М. Фельдштейна як директора Книжкової Палати УРСР, О. А. Майбороди — як адміністративного співробітника та науково-педагогічного працівника установ-попередників ХДАК, Л. Кастеллі — декана вечірнього бібліотечного факультету ВУІКО в м. Києві. Тож, **перспективи подальшого дослідження** полягають у реконструкції історії підготовки фахівців бібліотечного профілю вищої категорії на базі Харківського інституту комуністичної освіти, Харківського інституту масової комуністичної освіти та Всеукраїнського інституту комуністичної освіти.

Список посилань

- Бабкова, Н. В. (2024). Запровадження вищої бібліотечної освіти в Україні у другій декаді ХХ ст. *Вісник Харківської державної академії культури*, 65, 121–142.
- Відомості про катедри соцек. дисциплін ХІКО* (1930). Ф. 166. «Міністерство освіти і науки України, мм. Харків, Київ» (Оп. 9, Спр. 870, Арк. 19–20), Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Київ, Україна (далі ЦДАВО).
- Євсєєв, О. І., Виноградов, А. П., & Майборода, О. А. (1957). Підготовка культосвітніх працівників в Харківському бібліотечному інституті. *Учені записки. Харківський державний бібліотечний інститут*, 3, 3–51.
- Журнал ФАКПОЛО (1929). *Інновець*, 7(23) від 28 березня, 3.
- Майборода, А. (1930). 18 выпускников-библиотекарей. *Красный библиотекарь*, 7, 100–101.
- Майборода, О. (1929). Про кабінет бібліотечної роботи. *Політосвітник*, 2, 7–8.
- Майборода, О. (1930). Перебіг бібліотечного походу на Харківщині. *Політосвітник*, 1(3), 30–33.
- Положення про практичні роботи студентів Харківського інституту політосвіти* (1929). Ф. 166. «Міністерство освіти і науки України, мм. Харків, Київ» (Оп. 6, Спр. 4583, Арк. 289–294), ЦДАВО.
- Посвідка ректора Солов'я* (1929). Ф. 166. «Міністерство освіти і науки України, мм. Харків, Київ» (Оп. 6, Спр. 4583, Арк. 281), ЦДАВО.
- Посвідка, видана студентові 4 курсу* (1929). «Міністерство освіти і науки України, мм. Харків, Київ» (Оп. 6, Спр. 4583, Арк. 288), ЦДАВО.
- Правила прийому до факультету політосвіти Харківського інституту народної освіти на 1929/30 уч. р.* (1929). Ф. 166. «Міністерство освіти і науки України, мм. Харків, Київ» (Оп. 6, Спр. 4583, Арк. 182–182зв), ЦДАВО.
- Про контингент набору до ВУЗ'ів на 1929–30 р. (1929). *Бюлетень Народного комісаріату освіти УСРР*, 30(169), 3–8.
- Протокол наради Завідувача Упрофосвіти з заступниками* (1929, 28 листопада). Ф. 166. «Міністерство освіти і науки України, м. Харків, Київ» (Оп. 6, Спр. 4583, Арк. 298), ЦДАВО.
- Розкладка місць до факультету політосвіти ХІНО на 1929/30 рік* (1929). Ф. 166. «Міністерство освіти і науки України, мм. Харків, Київ» (Оп. 6, Спр. 4583, Арк. 183), ЦДАВО.
- Соловей, І. (1930). До перспектив підготовки політосвітніх кадрів та реорганізації ХІПО. *Політосвітник*, 1(3), 3–5.
- Список випускників Бібфаку за час з 1928 по 1935 рік* (1935). Ф. 1. «Особові архівні фонди» (Оп. 1, Спр. 1, Арк. 89–90), Архів Харківської державної академії культури, Харків, Україна.
- Фридьєва, Н. (1930). Библиотечный поход в опытно-показательном округе. *Красный библиотекарь*, 5, 49–52.
- Фридьєва, Н. (1930). Подготовка библиотечных кадров на Украине (библиотечное отделение Института политпросвета в Харькове). *Красный библиотекарь*, 10, 42–45.
- Фридьєва, Н. (1929). В похід за бібліотеку. *Політосвітник*, 2, 17–20.

References

- Babkova, N. V. (2024). The introduction of higher library education in Ukraine in the second decade of the XX century. *Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture*, 65, 121–142.
- Information about the departments of social sciences disciplines of the Kharkiv Institute of Communist Education* (1930). F. 166. “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 9, F. 870, Ark. 19–20), Central State Archive of Higher Authorities and Administration of Ukraine, Kyiv Ukraine (hereinafter TsDAVO).
- Yevseyev, O. I., Vynogradov, A. P., & Mayboroda, O. A. (1957). Training of cultural and educational workers at Kharkiv Library Institute. *Scholarly notes. Kharkiv State Library Institute*, 3, 3–51.
- Journal FAKPOLO (1929). *Innovets*, 7(23), March, 28, 3.
- Mayboroda, A. (1930). 18 graduate-librarians. *Red Librarian*, 7, 100–101.
- Mayboroda, O. (1929). On the library work office. *Politosvitnyk*, 2, 7–8.
- Mayboroda, O. (1930). The course of the library campaign in the Kharkiv region. *Politosvitnyk*, 1(3), 30–33.
- Regulations on practical work of students of Kharkiv Institute of Political Education* (1929). F. 166. “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 6, F. 4583, Ark. 289–294), TsDAVO.
- Identity of Solovei rector* (1929). F. 166. “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 6, F. 4583, Ark. 281), TsDAVO.
- Identity issued to a 4th year student* (1929). “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 6, F. 4583, Ark. 288), TsDAVO.
- Admission rules to the Faculty of Political Science of Kharkiv Institute of Public Education for the 1929/30 academic year* (1929). F. 166. “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 6, F. 4583, Ark. 182–182zv), TsDAVO.
- On the contingent of admission to universities for 1929–30 (1929). *Bulletin of the People's Commissariat of Education of the USSR*, 30(169), 3–8.
- Protocol of the meeting of the Head of the Department of Official Education with his deputies* (1929, November 28). F. 166. “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 6, F. 4583, Ark. 298), TsDAVO.
- Distribution of places in the Faculty of Political Science of the KhIPE for 1929/30* (1929). F. 166. “Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, Kyiv” (Op. 6, F. 4583, Ark. 183), TsDAVO.
- Solovei I. (1930). To the prospects of training political education personnel and reorganization of the KhIPE. *Political Science*, 1(3), 3–5.
- List of graduates of the Library Faculty from 1928 to 1935* (1935). F. 1. “Personal archival funds” (Op. 1. F. 1, Sh. 89), Archive of Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine.
- Fridyeva, N. (1930). Library campaign in the experimental-demonstration district. *Red Librarian*, 5, 49–52.
- Fridyeva, N. (1930). Training of library personnel in Ukraine (library department of Institute of Political Science in Kharkiv). *Red Librarian*, 10, 42–45.
- Fridyeva, N. (1929). On a campaign for the library. *Political Scientist*, 2, 17–20.